

Eesti Keskkonnaühenduste Koda
Päästame Eesti Metsad MTÜ

Kliimaministeriumile

Teie: 05.09.2024 nr 14-6/24/4213

Meie: 30.09.2024 nr 1-5/24/6367

**Eesti Keskkonnaühenduste Koja ja Päästame Eesti Metsad MTÜ seisukoht
maapõueseaduse jt seaduste muutmise eelnõu, millega lihtsustatakse taastuenergia
rajamist kaevandusaladele, kohta**

Taastuenergeetika arendustele võimaluste loomine ammendatud kaevandusalade järelkasutusena on kaevanduste kiirema korrastamise jaoks vajalik areng. Samas leiame, et (osaliselt) ammendunud kaevandusalade korrastamine peaks hõlmama ka muid järelkasutuse funktsioone peale taastuenergeetika. See motiveeriks alasiid kiiremini korrastama.

Leiame, et seadusega tuleks anda ka tingimused, et juhul, kui kaevandusala on osaliselt ammendatud ja sellel on võimalus muuks maakasutuseks, sh veerežiimi taastamiseks, tuleks see esimesel võimalusel teostada. Hinnang ammendunud alade kohta peaks tuginema süsteemsel kaevandusala hindamisel maaomaniku (enamasti riigi) esindaja poolt koostöös kaevandustegevust ellu viiva ettevõttega. Ühtlasi eeldaks see, et Eesti Geoloogiateenistus, kes on eeldatavasti 2025. aastast turba kasutuse registri pidaja, omab ülevaadet kaevandusaladel toimuvast ja suudaks vastavad suunised anda.

Teatavasti on Eesti Turbaliit andnud teada, et kuna bürokraatia osaliseks taastamiseks on väga suur, siis seda ei ole tehtud, kuigi ammendatud alade suurus on ligikaudu 5000 ha. Seega võimaldades ammendunud alade kiiremat järelkasutust vaid taastuenergeetika eesmärgil, on tegemist pooliku lahendusega ammendunud kaevandusalade korrastamise kiirendamiseks ja edasise kasutuse suunamiseks, sh ka veerežiimi taastamise ja märgalade taastamise võimaldamiseks, mida mh näeb ette ka EL looduse taastamise määrus.

ETTEPANEK: täiendada määrust, et võimaldada ammendatud alade korrastamist ka muudel eesmärkidel kui taastuenergeetika.

Seaduse mõjud

Seletuskirjas selgitatakse, et kavandatavad muudatused võimaldavad võimendada kliimaneutraalset maakasutust. Kehtiva kaevandamislooga riigimaad saab kombineeritult taastuenergia projektiga terviklikkuse huvides korrastada ja edaspidiselt kasutada kliimaneutraalsuse saavutamise ja elurikkuse toetamise eesmärgil mosaiiksemalt mh märgalaks, sooks, elupaikade loomiseks.

Juhul, kui turba jääkvaru on eeldatavasti 30 cm turbapinnast ja ala kuivendatakse jätkuvat edasi, hävib ka jääkvaru ja selles seotud süsinik vabaneb CO₂-na atmosfääri. Seega seame

toodud väite kliimaneutraalsusest kahtluse alla. Kui tagatakse veerežiimi reguleerimisega maapinnalähendane veetase ja ala taimestumine, siis võivad alale tekkida tingimused, mis takistavad turbasse seotud süsiniku heidet ja parimal juhul võib see kaasa tuua ka süsiniku pikaajalise sidumise. Lühiajaliselt võib süsiniku sidumist ja kliimaneutraalsuse eesmärkide täitmist kalkuleerida kiirekasvulise biomassi kasvatamisega, arvestamata selle elutsükli suhtelist lühiajalisust võrreldes ökosüsteemis juba talletatud süsiniku säilimise ja edasise sidumise potentsiaaliga.

ETTEPANEK: täiendada eelnõud ja seletuskirja, et anda suunised CO2 seirekava ajalise perioodi kohta, millest nähtub CO2 sidumine või kasvuhoonegaaside vähendamine. Paneme ette panna ajaperioodiks 100 a.

Palume anda täpne viide Eesti Geoloogiateenistuse analüüsile, kus on käsitletud maardlatele ja maavarade perspektiivi ning levialadele tuuleparkide rajamise võimalusi. Samuti on asjakohane käsitleda KAURI vastavat uuringu "Tuuleenergeetika arendamiseks täiendavate alade kaardistamine"¹ tulemusi. Oluline on anda suunised, et kui uuringute senised tulemused on viinud järeldusele, et tuuleenergiat mingis piirkonnas arendada ei saa, siis ei hakataks taaskord uuesti nõ nullist kõike uurima.

ETTEPANEK: lisada ebasoovitavate riskide loetellu seega ka mitmesuunalised mõjud elurikkusele ja kuivendamisel jääkturbas seotud süsiniku hävimise, mis seab juhul, kui nt ammendatud turbaalal märgala taastada ei saa, kahtluse alla (pikaajalises skaalas) kliimaneutraalsuse. Samuti säilib väljakantavate toitainete ja lahustunud orgaanilise süsiniku negatiivne mõju veekeskkonnale.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Seletuskirjas märgitakse, et "kuna taastuvenergia ehitise ehitamisel lahendatakse kaevandatud maa kasutus terviklikult kliimaneutraalsel ja elurikkuse taastumist ning ökosüsteemide funktsioonide taastumist soodustaval moel, siis sellel on positiivne mõju ka CO2 vähendamisse või sidumisse panustaval ja elurikkust toetaval uudsel maastiku kujundamisel, mis kokkuvõttes parandab elu- ja looduskeskkonda võrreldes kaevandusaladega." Teeme ettepaneku defineerida, mis on soodustavaks faktoriks - antud juhul peab olema näiteks veerežiimi taastamine paralleelselt taastuvenergia arendusega - vastavat tingimust pole käsitletud.

"Kui ala enam maavara kaevandamiseks kasutada ei saa, on võimalik kasutada ala taastuvenergia tootmiseks, mis on positiivse kliimamõjuga tegevus." Teeme ettepaneku lisada tingimus, et turba jääkvarus seotud süsinik ei vabaneks. Vastasel korral toob see kaasa täiendava süsiniku vabanemise.

Arvestades eelnevat, on põhjalikumalt kaalutlemist vajavaks teemaks seonduvalt elurikkusega olukorrad, kus nt ammendatud kaevandusalale püstitatakse tuulepark, aga taastatakse ka ühtlasi märgala. Märgalad on väga atraktiivsed pesitsus- ja rändepeatuspaiad lindudele, mistõttu võib selliste multifunktsionaalse järelkasutusega alade puhul tekkida eesmärkide vahelised konfliktid. Samuti paiknevad kaevandusalad sageli keset loodusmaastikke või piirnevad kaitsealadega. Seega on oluline viia arendustele

¹ <https://keskkonnaportaal.ee/et/tuuleenergeetika-arendamiseks-taiendavate-alade-kaardistamine>

läbi kas KSH või KMH ning arvestada seni tehtud tundlike alade kaardistusi, et taastuvenergeetika objektidest ei saaks elustiku jaoks kõrgendatud ohuga alad,

Mõju majandusele

Seletuskirjas tuuakse ka välja, et "Samuti vabaneb kaevandamisloa omaja korrastamiskohustuse täitmisest alal, mis võetakse kasutusele taastuenergia tootmiseks." Palume selgitada, kuidas on antud hinnang kooskõlas "saastaja maksab" printsiibiga või tootja vastutusega keskkonnamõjude ärahoidmisel.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator